

ברית עולם

הרבנית דנה סליי

1. בראשית פרק ו

- (יא) ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס:
(יב) וירא אלהים את הארץ והנה נשחיתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ:
(יג) ויאמר אלהים לנח קח כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ:
(יד) עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר:
(יז) ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ יגוע:
(יח) והקמתי את בריתי אתך ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך:
(יט) ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה להחית אתך זכר ונקבה יהיו:

2. תרגום אונקלוס על בראשית פרק ו פסוק יח

(יח) ואקים ית קימי עמך ותיעול לתיבותא את ובנך ואתך ונשי בנך עמך:

3. רש"י על בראשית פרק ו פסוק יח

(יח) והקמותי את בריתי - (ב"ר) ברית היה צריך על הפירות שלא ירקבו ויעפשו ושלא יהרגוהו רשעים שבדור:

4. אבן עזרא על בראשית פרק ו פסוק יח

(יח) והקימותי את בריתי - לאות שהשם נשבע לו שלא ימות הוא ובניו במבול ואם לא נמצא בתחילה מפורש כאשר מצאנו במשנה התורה נשלחה אנשים לפנינו. ומלת והקימותי שאקיים את שבועתי והקרוב אלי שזאת הברית רמז לקשת. וטעם ברית הסכמה ודבר שבחרו שנים והוא מגזרת ברו לכם איש והמלה בסמוך ובמוכרת שוה וכן שבית יעקב ובנותיו בשבית. ויש אומרים שברית גבול כרות:

5. הכתב והקבלה על בראשית פרק ו פסוק יח

והקמתי את בריתי. לכל המפרשים המקרא חסר, לכן יבארו כל אחד ענין אחר על מה היתה הקמת ברית, לרש"י על הפירות שלא ירקבו ושלא יהרגוהו רשעי הדור, לראב"ע שלא ימות במבול, לרמב"ן ברית הקשת, לר"א על קיום העולם, לרא"ש על ברית התורה. ולדעתי אין המקרא חסר כלום, וענין הברית מבואר במקרא עצמו, וזה הוא המכוון בדרך כלל, הנני עושה אתך דבר חדש ופלא גדול, והוא שהתיבה הקטנה מאד בכמותה הוא לפי ערך וסכום כל החיות העופות והרמשים, בכל זאת תכיל אותם, ועתה שמע פתרון המלות, שרש קם ישמש ג"כ על התחדשות ענין.. וקמו שני רעב, לא תקום פעמים צרה, וכן כאן והקמותי ענינו אחדש דבר מה, בריתי שרשו ברה מגזירת ברו לכם איש שטעמו בחרו לכם איש.. וכן ושאר הברורים אשר נקבו בשמות (דה"א ט"ז), ותוכן הוראתו על בחירת והבדלת דבר מזולתו ליתרון מעלתו עליו, דומה ממש לענין בחירה שהוראתו על דבר נבחר, כמו שאול בחיר ה', וישראל בחירי, במבחר קברנו, מבחר שלישי. והיא דעת רבותינו שאמרו (בפתיחתא דאיכה רבתי) זכור את בוראך בימי בחרותיך עד שבחרותיכם קימות עד שברית כהונה קימת שנאמר ובחור אותו מכל שבטי ישראל, עד שברית לוויה קימת שנאמר כי בו בחר ה"א, עד שברית מלכות ב"ד קימת שנאמר ויבחר בדוד, עד שברית ירושלים קימת שנאמר והעיר אשר בחרתי, עד שברית בהמ"ק קימת שנאמר ועתה בחרתי, עד שאת קימת שנאמר כי בך בחר. ע"כ. מבואר מדבריהם שבאור שם ברית דומה ממש לענין בחירה והפלגה וכמ"ש, והאובה את האיש הנבדל והמופלג משאר העם ביתרון מעלותיו יקרא בריתי ר"ל בחירי. וזהו זכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם, המכוון בכלם בחירי (והמפרשים יוסיפו שם על לשון המקרא איש בריתי או בריתי אשר עם יעקב וכו' יעו"ש ולדברינו אין צורך לתוס' דברים), וכן כל דבר המובחר ומופלג בענינו ליציאתו מגדר סדר הטבעי יקרא ברית, והמכוון במלות והקמותי את בריתי אתך, אחדש אתך ענין מובחר, ומבאר והולך ענין הנפלא שיחדש לפנינו, ובאת אתה וגו' ומכל החי, ר"ל כל מספר הרב מבע"ח כלכם תבאו אל התיבה, אף שקטנה היא בכמותה לפי ערך המספר הרב, בכל זאת תכיל כל הברואים האלה; כי כמו שיוורה לשון יצא על ההרחבה וההתפשטות

כמו ויצא שמו למרחוק, ככה שרש בא אל הפוכו והוא צמצום דבר גדול אל תוך מרחב קטן. הנה עז"א ובאת, ירצה החזקת מיעוט הכמות המרובה במספר. .. ולפי המבואר אין כאן הצווי אל נח לבא אל התיבה כ"א הודעת הנס, והצווי לבא בתוכה הוא בפרשה הבאה כאמור שם בוא אתה אל התיבה:

6. רמב"ן על בראשית פרק ו פסוק יח ..כל אלו דבריו:

ויותר נכון בדרך הפשט כי ענין "והקימותי את בריתי" לאמר בעת שיבא המבול תהיה ברית קיימת אתך, שתבא אל התיבה אתה וביתך ושנים מכל הבשר להחיות, כלומר שתחיו שם ותתקיימו לצאת משם לחיים והברית הוא דבר השם כשיגזור אומר בלא תנאי ושיור ויקיים והזכיר הברית, והזכיר שיהיה קיים, והוא כלשון קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם (אסתר ט כז), שקבלו עליהם דבר להיותו קיים: ועל דרך האמת, הברית מעולם היא, והמלה נגזרת מן בראשית ברא אלהים - והנה בריתי כמו ברייתי, והמלה כמו סמוכה, כי היא סמוכה לעולמים שהיו לפנינו יצוה שתקום ותהיה עם הצדיק, וכן ואני הנני מקים את בריתי אתכם (להלן ט ט), בריתי היתה אתו (מלאכי ב ה) והמשכיל יבין:

7. בראשית פרק ט

(ח) ויאמר אלהים אל נח ואל בניו אתו לאמר: (ט) ואני הנני מקים את בריתי אתכם ואת זרעכם אחריכם:
(י) ואת כל נפש החיה אשר אתכם בעוף בבהמה ובכל חית הארץ אתכם מכל יצאי התבה לכל חית הארץ:
(יא) והקמתי את בריתי אתכם ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ:
(יב) ויאמר אלהים זאת אות הברית אשר אני נתן ביני וביניכם ובין כל נפש חיה אשר אתכם לדרת עולם:
(יג) את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ: (יד) והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן:
(טו) וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל נפש חיה בכל בשר ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר:
(טז) והיתה הקשת בענן וראייתה לזכר ברית עולם בין אלהים ובין כל נפש חיה בכל בשר אשר על הארץ:
(יז) ויאמר אלהים אל נח זאת אות הברית אשר הקמתי ביני ובין כל בשר אשר על הארץ:

8. רש"י על בראשית פרק ט פסוק יז

(יז) זאת אות הברית - הראהו הקשת ואמר לו הרי האות שאמרת:

9. אבן עזרא על בראשית פרק ט פסוק יז

(יז) ויאמר אלהים אל נח - זאת הברית שאמרת ליך וזו השבועה שהקימות:

10. רבינו בחיי על בראשית פרק ט פסוק יג

(יג) את קשתי נתתי בענן - ע"ד הפשט טעם הקשת שיהיה אות, כטעם (בראשית לא) עד הגל הזה ועדה המצבה, וכן (בראשית כא) כי את שבע כבשות תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה, כי כל הדבר הנראה המושם לפני שנים להזכיר ענין הוא הנקרא אות, כשם שמצינו שהזכיר במילה, שנאמר (בראשית יא) והיה לאות ברית ביני וביניכם, להזכיר ענין שיכנסו כל זרע אברהם בברית אמונת היחוד, כן הקשת אות להזכיר הדורות שאין הקב"ה מביא מבול לעולם. ומלת נתתי כוללת נתתי עכשו, או נתתי כבר מבראשית. ואין ספק כי אות הקשת בין שהיתה מששת ימי בראשית בין שתחדש עתה לנח, כי אין הניתנה היא אלא להזכיר הדבר המותנה שלא יבוא עוד מבול לשחת הארץ, ויש לפרש מה שאמר נתתי כאלו אמר נשבעתי, כי מתנת הש"י באמירה בלבד הרי היא קיימת כשבועה, והראיה ממתנת הארץ לאברהם שאמר לו הקב"ה לזרעך נתתי את הארץ הזאת, ומצינו כמה כתובים שמזכירין בתורה לשון שבועה, שנאמר אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב, וכתוב אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם, ואין בעקר ההבטחה שבועה, כלל כי אם לשון מתנה. וכן אנו יכולין להבין בכאן באות הקשת, כשאמר את קשתי נתתי שהוא כאלו אמר נשבעתי, ומזה אמר הנביא עליו השלום (ישעיה נד) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי.

11. בראשית פרק טו

(ז) ויאמר אליו אני ידוד אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה:
(ח) ויאמר אדני ידוד במה אדע כי אירשנה:
(ט) ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגוזל:
(י) ויקח לו את כל אלה ויבחר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת הצפר לא בחר:

(יא) וירד העיט על הפגרים וישב אתם אברם: (יב) ויהי השמש לבוא ומרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו: (יג) ויאמר לאברם ידע מדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה: (יד) וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול: (טו) ואתה תבוא אל אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה: (טז) ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה: (יז) ויהי השמש באה ועלטה היה והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה: (יח) ביום ההוא פרת ידוד את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת:

12. תרגום אונקלוס על בראשית פרק טו פסוק יח

(יח) ביומא ההוא גזר יי עם אברם קים למימר לבנך יהבית ית ארעא הדא מנהרא דמצרים עד נהרא רבא נהרא דפרת:

13. רבינו בחיי על בראשית פרק טו פסוק יח

(יח) .. ואחר המתנה הזאת שהיא השבועה היה הברית של בין הבתרים כי כך דרך כורתי ברית שישבעו תחלה ואחר כך יכרתו ברית, והברית הוא שעוברין בין בתרי הבהמה וכענין שכתוב (ירמיה לד) העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו, והברית הזאת היתה כעין חרם והוא קיום השבועה שנשבעו כבר, וכמו שאמר יהי מבותר כבהמה זו מי שיעבור על השבועה, ועל כן תרגם אונקלוס ברית קיימא, שהוא קיום השבועה שנשבעו תחלה. וזהו שאמר אבימלך ליצחק תהי נא אלה בינותינו בינינו וביניך ונכרתה ברית עמר. הזכיר השבועה תחלה ואח"כ הברית, וברית שהוא כזה אינו נופל בשכינה ח"ו, אבל הכוונה בברית הזאת כאשר תהיה אצל הש"י, כי כשם שאי אפשר שיהיו בתרים חוזרים לכמות שהיו כך אי אפשר שתתבטל מתנתו יתברך:

14. בראשית פרק יז

(א) ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ידוד אל אברם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים: (ב) ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד: (ג) ויפל אברם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר: (ד) אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים: (ה) ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך: (ו) והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו: (ז) והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדרתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך: (ח) ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגרית את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים: (ט) ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר וזרעך אחריך לדרתם: (י) זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר: (יא) ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם:

15. ויקרא פרק כו

(מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם כי אני ידוד אלהיהם: (מה) וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני ידוד: (מו) אלה החקים והמשפטים והתורת אשר נתן ידוד בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה:

16. אבן עזרא על ויקרא פרק כו פסוק מד

להפר בריתי- שנשבעתי להם ואף אם הם הפרו את בריתי כי כן כתוב. אני לא אפר בריתי אתם כי אלהים אני:

17. ישעיה פרק נט

(כ) ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם ידוד: (כא) ואני זאת בריתי אותם אמר ידוד רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיה ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ידוד מעתה ועד עולם

18. מצודות דוד על ישעיה פרק נט פסוק כא

(כא) ואני זאת בריתי - ר"ל הנה על זאת אכרות ברית עמהם אמר ה' ופירש על מה היא הברית: ואמר רוח הנבואה השורה עליך אתה ישראל ודברי התורה אשר שמתי בפיך ללמדם הנה שתי אלה לא יסורו מפיה וכו' כן אמר ה' שלא ימוש מעתה ועד עולם עד סוף כל הדורות:

19. ישעיה פרק נד

(ז) בָּרַגַע קֵטוֹן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמַיִם גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ: (ח) בְּשֹׁצֵף קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֵתִיךָ אָמַר גְּאֹלְךָ יְדֹדְךָ: (ט) כִּי מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרַי מִי נָח עוֹד עַל הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעַר בְּךָ:

20. הרצי"ה, מתוך התורה הגואלת / חלק א / מקדש ישראל והזמנים / ערב ראש השנה התשל"ב

..בגמ' בשבת נה. מצבים שזכות אבות תמה, אבל ברית אבות לא תמה, לעד ולנצח נצחים, ומכח הברית אנו מתפללים. זכות אבות בנויה, על המשך חינוכי מוסרי של האבות, "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו"- חניכיו. היסוד של זכות, הוא קדושה אנושית של אבותינו הקדושים, וכל מה שמתחיל באדם, יכול להיות מצב שיש לו הפסקה. לעומת זאת, ברית היא ברית ה' ברית בורא עולם, ברית צדיק בכל-הדורות, זהו חילוק יסודי עצום. אברהם אבינו לא כרת ברית עם ה', הוא כרת ברית עם אבימלך. אבל ה' כרת ברית עם אברהם, וברית ה', היא ברית שמעולם הנצח, ברית שמתחילה מבורא עולם, נמשכת הברית במעמד הר סיני "כרתי אתך ברית ואת ישראל", ברית ה' קיימת בפנימיות, בנשמת הבראה, "כי לא אדם הוא להנחם", מאז ועד הנה נמשך אותו מצב, הברית עם ה' קיימת, וחיה בנשמתנו, בדמנו.